

Nagy Stefánia

BÉRELT IDŐ

BORSODI L. LÁSZLÓ: *TE FORDÍTSD EL*. ERDÉLYI HÍRADÓ KIADÓ,
KOLOZSVÁR, 2024.

Egy olyan utazás és keresés folyamatában lenni benne, amelyhez térkép nem jár, nincsenek jelzések az ösvényeken, és a használati útmutatóhoz is fordító szükséges. Lehetséges-e így a tájékozódás? Mi a tétje a keresésnek, ha nem látszik előre a megtalálás ígéréteinek édes beteljesedése? Mit vagy kit keresünk? Keressük önmagunkat egy portréban, amelyet nem mi festetünk. Keressük az alkotó kéz ecsetvonásait, és hozzáértő műkedvelőkként megállapítjuk, hogy eredeti kép. Keressük az eredeti alkotót. Belső utazás és keresés Borsodi L. László *Te fordítsd el* című kötete, amelyben egy kortárs zoltáros hangja visszhangzik a lapok közül. Ez a hang szüntelenül szól, kiált, kér, imádkozik, perel, vár és kérdez, kérdései pedig az emberi lét és az ahhoz szorosan kapcsolódó Isten képe köré szerveződnek.

Borsodi L. László legújabb kötete egy olyan trilógia részeként is értelmezhető, amely előző társaival, a *Szétszórt némaság* (2018) és az *Estére megöregszel* (2021) kötetekkel együtt teremt meg egy sajátos poétikai világot, ahol a múlt, a vallás és a hit, a profán és a szent egyaránt formát nyer. Bár a *Te fordítsd el* könnyedén kapcsolódik és lép párbeszédbe az előző kötetekkel, mégis érdemes önmagában szót ejteni róla, hiszen a versek olyan gazdag és sokrétű élettapasztalatról árulkodnak, amely fényében a vékony könyv is súlyossá válhat.

A kötet több szinten is kapcsolatokat teremt saját művészi ökoszisztémáján belül, amelyeket fokozatosan fedezhet fel a versek között tájékozódó olvasó. A borítón is megjelenő, Ráduly Margit által illusztrált kéz az elfordítás cselekvésének mozzanatát ábrázolhatja. A kéz viszont nem tartozik egy testhez, mint ahogyan a címben lévő „Te” sem tartozik még egy személyhez. Ugyanakkor a megteremtődő dinamikával játszik a cím tipográfiája is, a *fordítsd* szó valóban megdőlve jelenik meg a borítón. A cím olyan kérdéseket vethet fel olvasójában, mint a „Ki fordítsa el?”, „Mit fordítson el?”, viszont

a hiányosnak tűnő cím egyben meghívás is az üres részeket kitölteni vágyó keresők számára. A „Te” helyére az olvasó könnyed asszociációk révén kapcsolhat be akár egy nevet, akár önmagát is mint a kötet által megszólított személyt. Viszonylag kevés lapozás után találkozhatunk szembe a kötet címével a *Szerda, csütörtök, telik* című vers utolsó sorában: „Te fordítsd el arcodat, már az is elég, ha rólam megfeledkezel.” Ezáltal nem csupán kontextust nyer a kötet cím, de új értelmezési lehetőségek is születnek. Ám nem egy egyedi, egyszeri gesztusról van szó, ugyanis számos versnél újra feltűnik a címbeli szószerkezet, leggyakrabban a versek zárósoraiban. Nem csupán költői játékról beszélhetünk, hanem tudatos szerkesztési kísérletre enged következtetni a visszatérő cím, amely már a kötet borítóján is megteremtődő dinamikát viszi bele a versek struktúrájába, egy körkörös mozgást teremtve meg ezáltal. Gondolati síkon egyaránt működik ez a mozgás, viszont nem annyira lezárt körről van itt szó, mint inkább egy olyan spirál pörgéséről, amely a vers végére nem a kiindulópontához ér vissza — az ismétlődő szószerkezet révén —, hanem annál már mélyebbre ásva, forog tovább. Egy-egy vers végére tehát újraértelmeződnek a cím által felvetődő olvasói elvárások.

Borsodi L. László kötetének nem csupán mikroszerkezetét tekintve érhető tetten egy ilyen körköröség, hanem makroszinten is hasonlóképpen végbemeget, hiszen az *Egy ikonra* című vers nem csupán mint nyitó-, hanem — némi változással — mint záró vers is szolgálni fog a kötetben, *Egy ikon háttára* címmel. A kötet bravúros szerkezete viszont nem merül ki ennyiben, egy pusztán átlapozás során is szembejuthatnak azok a versek, amelyek eltérően a zsoltárparafrázisoktól, dőlt betűkkel íródtak. A tudatos szerkesztés ebben a döntésben is szerepet játszik, az elfordítás gesztusa a vers tipográfiájában is megmutatkozik. A kötet közepén helyet kapó *Kiben a csíksomlyói szűzanyához könyörög* című vers pedig az egyedüli, amely nem szabadvers formájában íródott, hanem egyenlő, négy soros szakaszokra osztott alkotás, amely kizökkenti az olvasót a megszokott ritmusból, amelyet az eddigi versek néhol már hosszan folyó gondolatai szabtak meg.

Bár Borsodi L. László *Te fordítsd el* című köteté pusztán szerkezetében is láthatóan sokat nyújthat olvasója számára, ami igazán az alkotás erősségét képezi, az nem más, mint a sajátos költői hang, az egyszerű nyelv, amely az emberi lét legkomplexebb tapasztalatait igyekszik megragadni, azt a folyamatot, amely minden egyén életében egyedi utat váj magának: a hitét és istenét kereső ember képe fog visszatükröződni a versekből.

A kötet legelején Balassi Bálinttól, Sajó Lászlótól és Lövetei Lázár Lászlótól mottóként idézett verssorok már a versek hangulatát és témáját is meg-

alapozzák. A kezdő idézetek, valamint az egyes versek címei alatt megjelenő idézetek Pilinszkytól vagy Adytól, a vallásos, istenes versek magyar poétikai hagyományához is kapcsolják a kötetet.

Mindenekelőtt Borsodi L. László verseiben a zsoltáros énekei, imádságai tükröződnek vissza. A *Te fordítsd el* beszélője a zsoltáríró őszinte fohászával szól és kiált. Minden vers egy párbeszéd része. Dimenziók közti beszélgetések ezek, amelyek túlnyúlnak az emberi perspektívák véglegességén. A radikális másikkal való találkozás, kapcsolat ambivalenciáját ragadják meg a verssorok: az Isten felé irányuló gyarló ember dacos bűnbánata. A kapcsolat ambivalenciája pedig feloldhatatlannak látszó paradoxonokat szül, amelyek majd egy-egy vers hangulatát is megteremtik. A *Cserben hagyva* című versben a beszélő a halállal, az emberi lét végességével néz szembe, az utolsó sorban pedig egy kérdés formájában fogalmazódik meg az egyik legerősebb paradoxon, amelyet a beszélő Istenhez fűződő kapcsolata feltételez: „hogymért ilyen reménytelen veled és nélküled ez az egész?” A felszólító, óhajtó, kérdő mondatok folyamatos feszültséget keltenek a versekben, ezáltal az olvasó a beszélővel együtt vágyhat a feloldódásra, a felszabadulásra, ami viszont ritkán történik meg egy-egy vers végén, és helyette tompa űrben, a lelket morzsoló spirál forgásában marad. A *Templomcsend, törmelék* versben is egy hasonló feloldódás, elcsendesülés lehetősége fogalmazódik meg: „valami mindig összetöri bennem / a templomcsendet, és nem látok át / a festett ablakok szintjein”. A magány, a reményvesztettség és apátia állapotából megszólaló lírai én, gyakran a zsoltárossal ellentétben, a feloldódást nem annyira az isteni segítségtől várja, mint inkább az isteni ítélettől. Hasonlóan a felszabadulás lehetetlenségéhez, az ítélet és a „feledés földjén” (*Feledés földjén*) való magányban sem tud teljesen feloldódni a beszélő, hiszen „magamra hagyva is tied vagyok”, fogalmazza meg a lírai én a *Szótlan, üres* versében. Ebből a sorból is kiderülhet, hogy a beszélő számára talán egyetlen megoldás lehetséges: az Istenben való feloldódás, hiszen mindenben az ő alakja mutatkozik meg.

Elmosódnak a szent és profán közti határok, csak a bérbe kapott idő és élet van. Az *Eleitől fogva* zsoltárparafrázisban egy ilyen felszabadulás utáni óhajt fejez ki a beszélő: „engedd, hogy ne legyek, s hihessem: mindig vagy.” Továbbá az Isten lényének dimenziókat áthidaló kitöltekézése nem csupán gondolati szinten mutatkozik meg a versekben, hanem a lírai hangok, szölamok összemosódásában is. Néhol nem teljesen tiszta, hogy az emberi vagy az isteni hang beszél a versből, ez viszont nem szab akadályokat az olvasók számára, inkább új értelmezési horizontokat teremt. A zsoltárokhhoz

hasonlóan, a versekben újra és újra egy kérés fogalmazódik meg Isten felé: „Hallgatásoddal ne fenyegezz, / rejtőzködéssel ne büntess!” (*Resurrexit*) Ugyanakkor a *Sötétben, fázva* című versben a lírai én elismeri az isteni akarat legfőbb hatalmát: „Bárhogy van, tiéd a hatalom, mindent megtehetsz, / azt is, hogy nem teszel semmit...” Folyamatos ellentétek és egymásnak feszülő gondolatok érvényesülnek a versekben, ezek viszont úgy kerülnek megfogalmazásra, hogy nem csorbítanak a könnyed értelmezés lehetőségén, hanem a zsoltárokból is helyet kapó, a magányból az Isten utáni vágyakozásnak a mélységét hangsúlyozzák. A zsoltárok parafrázálása nem csupán a versek témájában érhető tetten, hanem olykor költői képek áttemelésében is. Borsodi L. László kötetében viszont kontextualizálódni látszanak ezek a képek, egy huszonegyedik századi zsoltáros hangja révén, aki például a *Lábnym* versben a 68. és 77. zsoltárok dicséretét parafrázálja, oly módon, hogy sem a zsoltáros hangja nem oldódik teljesen fel a kortárs szabadvers sorai közt, és a vers sem veszít egyedi önállóságából: „Téged dicsérnek patkok, folyók, tengerek, / bálnák, cápák, halak, medúzák, elsüllyedt hajók. / Téged dicsér az ég, égen a felhők és a madarak, / űrhajók, műholdak, repülőlk és drónok.” Gyakoriak az ismétlések és felsorolások is, amelyek szintén a zsoltárok ritmusát idézik meg, és sajátos dinamikát teremtenek a versben. Az *Árvulás* zsoltárparafrázisban a „szavaid” soreleji ismétlődés válik szervezőelvévé, amint a 29. zsoltárban az „Az Úr szava” szókapcsolat tölti be ezt a szerepet. Borsodi L. László ismétléséből viszont elmarad az Úr, az Isten jelenléte, a magány, az elhagyatottság érzését erősítve fel ezáltal, amely majd a vers befejező soraiban fog igazán elmélyülni: „szavaid rám maradnak nélkülöd, / szavaid magamra hagynak magammal.”

A kötet komplexitása továbbá abban is meglátszik, hogy a versek nem csupán a zsoltárokkal állnak párbeszédben, hanem egymással is. Néhol egy gondolat, visszautalás köt össze két verset, vagy a lírai én belső megéléseinek ugyanazon perspektívából való szemlélése. Máskor pedig, ha eléggé figyelmesen olvasunk, egy versben megfogalmazott kérdésre egy következő vers adhat választ, ezáltal tehát a kötet egy több szinten zajló beszélgetésre invitálja az olvasókat.

Borsodi L. László *Te fordítsd el* kötete szerkezetében és üzenetében is pont olyannyira dinamikus, mint az Istennel való kapcsolat: folytonos küzdelem, keresést, úton levést feltételez. Nincsenek végpontok egy ilyen utazásban, csak állomások, ahol az olvasó is lelassíthat és megpihenhet egy-egy vers mellett, vagy Illéshez hasonlóan a lírai énnel együtt számonkérhet, és a feszültségek sűrűjéből vágyakozhat egy végső feloldódásra. A kötet versei

ugyanakkor végig kerülnek a túldíszítettséget, egyszerű nyelvezetük megmentti a lírai én kiáltásait a pátoszba fulladástól. Borsodi L. László túlnyomórészt zsoltárparafrazisokat tartalmazó kötete nem szeretné kölcsönkérni a zsoltáros hangját, hanem inkább egy közös ének kísérlete a cél, felfedezni, hogy mi köti még mindig oly szorosan össze az embert a több mint kétezer éve szóló zsoltárokkal. A *Pusztulásig* vers utolsó kérésére válasz ez a kötet: „adj napra napot, majd csendes ősz, / adj betűt, szót – formát a pusztulásnak!” Egy rejtett bizakodás: keresni, vágyani s alkotni kell, még tart a kölcsönbe kapott idő. Párbeszédben maradni még akkor is, ha párhuzamos univerzumokban vetünk ágyat.

Tankó Andrea

„MINT A KÉT SZITA KÖZT HOZOTT GALAMB”

LÁNG ORSOLYA: *HÁZ, DÉLUTÁN*. PRAE KIADÓ – LECTOR KIADÓ,
BUDAPEST – MAROSVÁSÁRHELY, 2024.

Ház, délután. Nap, lemenőben. Lélek, átfésülőben, megmerítkezőben. Terek és találkozások a kinttel és az odabenttel, kint és valahol mélyen, odabent. Láng Orsolya ötödik könyve, a *Ház, délután* című verseskötet 2024-ben jelent meg a Lector Kiadó és a Prae Kiadó közös gondozásában. Apró kötet, könyvtárgyként is esztétikus, lélekhez közeli. Borítójához, ahogy előző kötetei esetében is, a szerző saját fényképét használta fel. Személyes.

A megjelenését követően a budapesti Kis Présházban megtartott kötetbemutatón többek között erről a művészi „többkezűségről”, a fényképezés, rajzolás és írás kínálta létmódokról, a Láng Orsolya által működtetett írásrituálékról és világlátásról is szó esett, amelyekre a következőkben érintőlegesen reflektálok is.

Láng Orsolya terekről ír, terekben mozog, lelki és fizikai terekben, közben pedig végtelenül játékosan és alázatosan, egyfajta lebegő könnyedséggel